

Marta Wilczyńska-Zgrzebna

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

ORCID: 0009-0007-4545-6019

<https://doi.org/10.26881/ndps.2025.53.07>

Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością – charakterystyka zawodu i jego rola we wsparciu beneficjentów oraz ich rodzin

Niniejszy artykuł podejmuje charakterystykę zawodu asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, koncentrując się na znaczeniu asystentury zarówno dla beneficjentów programów wsparcia, jak i ich bliskich. Przedstawiona zostaje charakterystyka stanowiska, wymagania stawiane kandydatom oraz analiza wypowiedzi czterech osób, których doświadczenia osobiste są bezpośrednio lub pośrednio związane z omawianą profesją. Wypowiedzi te stanowią źródło empiryczne, ilustrujące realia współpracy z asystentami.

Zawód asystenta osoby z niepełnosprawnością pełni istotną funkcję społeczną, wymagając zarówno wysokiego poziomu kompetencji, empatii, jak i odpowiedzialności oraz cierpliwości, co zostało potwierdzone podczas rozmów. Głównym celem asystentury jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami w codziennym funkcjonowaniu, przy czym kluczowe jest zachowanie zasady niewywręczania ich w wykonywaniu czynności. Asystenci wspierają w realizacji zadań, które mogą stanowić trudność lub być niemożliwe do samodzielnego wykonania, takich jak: robienie zakupów, załatwianie spraw urzędowych czy uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym. Efektem tej formy wsparcia jest nie tylko zwiększenie samodzielności i samooceny beneficjentów, lecz także redukcja negatywnych konsekwencji wynikających z marginalizacji i wykluczenia społecznego. W konsekwencji, asystentura przyczynia się do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnością, wzmacnia ich autonomię oraz ograniczenia poczucie izolacji.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością, pomoc, życie codzienne

Assistant for persons with disabilities – characteristics of the judgment and the role we play and their family

This article explores the characteristics of the profession of a personal assistant for individuals with disabilities, focusing on the significance of this role both for the beneficiaries of support programs and their close ones. It presents a description of the position, the requirements for candidates, and an analysis of statements from four individuals whose personal experiences are directly or indirectly related to this profession. These statements serve as empirical sources illustrating the realities of working with assistants.

The profession of a personal assistant for individuals with disabilities plays a crucial social role, requiring a high level of competence, empathy, responsibility, and patience, as confirmed during interviews. The primary goal of personal assistance is to support individuals with disabilities in their daily functioning, while maintaining the principle of not taking over tasks they can perform themselves. Assistants provide help with tasks that may be challenging or impossible to complete independently, such as shopping, handling official matters, or participating in social and cultural life. The effects of this form of support include not only increased independence and self-esteem of the beneficiaries but also a reduction in the negative consequences of marginalization and social exclusion. As a result, personal assistance contributes to improving the quality of life of individuals with disabilities, strengthening their autonomy, and reducing their sense of isolation.

Key words: disability, assistant for people with disabilities, help, everyday life

Wprowadzenie

Obecność osób z niepełnosprawnością w przestrzeni społecznej staje się coraz bardziej naturalna i codzienna. Niepełnosprawność to pojęcie bardzo pojemne, które obejmuje różne jej rodzaje – a co za tym idzie – różne sytuacje życiowe. Wszystkie te rodzaje łączy jedna cecha, którą jest niespełnianie społecznych kryteriów bycia w „normie” (Zakrzewska-Manterys 2003). Zapewnienie równego dostępu do wszelakich dziedzin życia społecznego, a przede wszystkim do edukacji, rehabilitacji, rekreacji, rozrywki czy możliwości korzystania z dóbr kultury, jak i umożliwienie praktykowania wyznawanej religii to obowiązek państwa a także prawo każdego obywatela (Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z 13.12.2006 r., wprowadzona w Polsce zgodnie z Dz. U. z 25 października 2012 r., poz. 1169). Występowanie utrudnień zewnętrznych, nazywanych barierami architektonicznymi, które występują w wielu miejscach publicznych, może okazać się przeszkodą w realizacji aktywności w konkretnym miejscu czy też obiekcie, w którym osoba z niepełnosprawnością mogłaby zrealizować określoną potrzebę związaną z uczestniczeniem w kulturze (Konarska 2015). Przykładem tego zjawiska może być wyższy próg u osób poruszających się na wózku inwalidzkim, brak tablic w alfabecie Braille’a, jak i brak tłumacza języka migowego dla osoby niesłyszącej.

Wsparcie osób z niepełnosprawnością oraz ich bliskich może być realizowane przez asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością, którzy posiadają specjalistyczną wiedzę z zakresu niepełnosprawności, odpowiednie przygotowanie teoretyczne oraz doświadczenie praktyczne. Kluczową kwestią jest dopasowanie asystenta do indywidualnych potrzeb osoby z niepełnosprawnością, uwzględniając zarówno jego kompetencje, doświadczenie zawodowe i cechy charakteru.

Niniejszy artykuł przedstawia charakterystykę zawodu asystenta osoby z niepełnosprawnością oraz prezentuje opinie czterech osób, które osobiście lub poprzez swoich bliskich korzystają z usług asystenckich. Wypowiedzi te stanowią źródło empiryczne, umożliwiające poznanie kluczowych aspektów prezentowa-

nej formy wsparcia. Artykuł prezentuje opinie na temat zawodu asystenta, uwagi i spostrzeżenia dotyczące jakości świadczonych usług oraz krótkie historie ich doświadczeń, które pozwalają na lepsze zrozumienie potrzeb i oczekiwań beneficjentów asystentury.

Niepełnosprawność nie jedno ma imię

Niepełnosprawność dotyka nie tylko osoby zmagające się z nią, ale również osoby z ich najbliższego otoczenia. Wyzwania, z którymi mierzą się w życiu codziennym, mogą przyczyniać się nie tylko do zmęczenia fizycznego i emocjonalnego, ale też powodować wykluczenie społeczne osób z niepełnosprawnością oraz ich bliskich. Diagnoza niepełnosprawności dziecka znacząco wpływa na jakość relacji pomiędzy jej członkami, stawia przed nimi rozmaite zadania i obowiązki oraz konieczności współdziałania i wzajemnego wsparcia. Uzyskanie informacji o niepełnosprawności dziecka powoduje u rodziców przeżywanie bardzo trudnych emocji, do których zaliczyć można: strach, rozpacz, niepokój, gniew, żal nad sobą, poczucie winy, osamotnienia czy też wykluczenia (Cytowska 2003).

Niepełnosprawność nie jest pojęciem uniwersalnym i jednoznacznym, każda dziedzina nauki podejmująca nad nią pracę posiada własną definicję, co czyni ją zagadnieniem interdyscyplinarnym. To zjawisko indywidualne, dotyczące konkretnej, niepowtarzalnej osoby, najczęściej jest rozumiane jako ograniczenie sprawności. Samo pojęcie nie wskazuje jeszcze ani na obszar, w jakim ograniczona jest sprawność, ani na stopień tego ograniczenia. Niepełnosprawność wynika z uszkodzenia struktur i/lub zaburzenia funkcji organizmu, jednak nie powinna być identyfikowana z chorobą, chociaż często występuje z różnymi schorzeniami. Kluczową różnicą między tymi dwoma stanami jest fakt, że choroby podlegają leczeniu zarówno u osób z niepełnosprawnością, jak i w pełni sprawnych. Z reguły niepełnosprawność jest stanem trwałym, jednak czasami może być czasowa, np. po wypadku w pracy, a jej nasilenie może się zmieniać w czasie, tym samym wpływając na rokowania co do dalszego funkcjonowania człowieka (Dudzińska 2022).

Kolejna definicja, która określa niepełnosprawność, znajduje się w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych przyjętej Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej 1 sierpnia 1997 r. Można w niej przeczytać, że Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji (Uchwała Sejmu Rzeczypo-

spolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z dnia 13.08.1997 r. Nr 50, poz. 475).

W literaturze naukowej można napotkać dwa podstawowe modele postrzegania niepełnosprawności: medyczny i społeczny. Pierwszy z nich definiuje niepełnosprawność jako długotrwały stan, który wymaga odpowiedniego leczenia (Woźniak 2008). Porównywana jest z chorobą, ponieważ wywołują ją czynniki genetyczne, teratogeny i patogeny, na które medycyna potrafi bezpośrednio oddziaływać. Czasami może być powodowana przez urazy i uszkodzenia mechaniczne, z którymi medycyna też potrafi sobie radzić (Wiliński 2010).

Społeczny model postrzegania niepełnosprawności wskazuje, że powstaje ona w skutek ograniczeń, których doświadcza osoba z niepełnosprawnością. Zalicza się do nich m.in. indywidualne uprzedzenia społeczeństwa (stereotypy dotyczące osób z niepełnosprawnościami), niedostosowany transport publiczny (wysokie autobusy, brak możliwości wjechania wózkiem inwalidzkim), bariery architektoniczne w budownictwie użyteczności publicznej, edukacja oparta na segregacji ze względu na pełnosprawność i jej brak. Społeczny model niepełnosprawności powstaje w skutek ograniczeń, które dotyczą osoby z niepełnosprawnością, jak również indywidualnych uprzedzeń, utrudnionego dostępu do budynków architektury publicznej, segregacji edukacyjnej czy niedostosowania systemu transportu (Barnes, Mercer 2008).

Kluczowe znaczenie ma analiza przyczyn niepełnosprawności, które można podzielić na wrodzone oraz nabyte w wyniku chorób, urazów, a także procesów starzenia się organizmu, co dodatkowo ma wpływ na złożoność opisywanego zjawiska. Niezależnie od etiologii, rozpoznanie choroby lub uszkodzenia prowadzi do zaburzenia funkcji organizmu, a w konsekwencji do ograniczenia zdolności wykonywania codziennych czynności oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

Niezwykle pomocna może okazać się pomoc asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, którego obecność zapewnia kompleksowe wsparcie zarówno beneficjentom, jak również ich bliskim w różnych aspektach dnia codziennego. Zawód ten został oficjalnie uregulowany wydanym przez Ministra Edukacji Narodowej rozporządzeniem z dnia 29 marca 2001 r. W ten sposób zostało zmienione rozporządzenie w sprawie klasyfikowania zawodów szkolnictwa zawodowego, wprowadzając zawód asystenta osoby z niepełnosprawnością do nowej grupy zawodów w pomocy społecznej (Dz. U. z 2001 r. Nr 34, poz. 405). Włączenie tej profesji do oficjalnej klasyfikacji spowodowało istotny krok w kierunku profesjonalizacji usług asystenckich oraz uznanie ich znaczenia w systemie wsparcia społecznego.

Program Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością

Program *Asystent osobisty niepełnosprawnej*, oficjalna nazwa programu funkcjonująca w Polsce, polega na zapewnieniu pomocy osobie z niepełnosprawnością w wykonywaniu czynności dnia codziennego, a także wspieraniu jej w życiu społecznym. To także forma ogólnodostępnego wspierania, z którego mogą skorzystać osoby z niepełnosprawnością po spełnieniu określonych warunków (<https://www.fundacjaavalon.pl/abc/asystent-osoby-z-niepełnosprawnoscia-wszystko-comusisz-wiedziec/>, dostęp: 21.10.2024).

Asystencja osobista nie jest formą pomocy o charakterze socjalnym, lecz instrumentalnym pozwalającym na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami. Taka forma usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością jest oferowana obecnie niemal wyłącznie poprzez organizacje pozarządowe finansowane z funduszy unijnych oraz grantów (Błaszczak-Banasiak, Kubicki, Bielińska, Bieliński, Salkowska 2017).

Program asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnej jest dedykowany dla osób, które posiadają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dzieci do ukończenia 16. roku życia posiadających orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem w punkcie 7 i 8 w orzeczeniu i niepełnosprawności – konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (<https://samorząd.gov.pl/web/mops-zgierz/program-asystent-osobisty-osoby-niepełnosprawnej-edycja-2025> dostęp: 21.10.2024).

Usługi świadczone przez asystentów mogą uzupełniać usługi opiekuńcze, ale nie mogą ich zastępować. Ich praca polega na aktywizowaniu osoby z niepełnosprawnością, pomocy w podnoszeniu jakości jej życia, za pomocą wykorzystywania jej możliwości oraz zasobów środowiskowych. Asystencja osobista powinna również pozwalać na pełne włączenie osób z niepełnosprawnościami do życia lokalnej społeczności, w tym także umożliwiać realizację podstawowych praw obywatelskich, w tym prawo do edukacji, pracy, udziału w życiu społecznym, publicznym oraz dostępu do dóbr kultury (Błaszczak-Banasiak, Kubicki, Bielińska, Bieliński, Salkowska 2017).

Zawód asystenta osobistego nie jest łatwą pracą, ponieważ może być realizowana na wielu poziomach. Wymaga on posiadania profesjonalnej, specjalistycznej wiedzy i umiejętności. Wskazane jest by osoba ubiegająca się o omawiane stanowisko miała predyspozycje osobowościowe, takie jak: łatwe nawiązywanie kontaktu z podopiecznymi oraz ich otoczeniem, wrażliwość na potrzeby i problemy drugiej osoby, gotowość do niesienia pomocy oraz otwartość na zmiany. Ważne jest by asystentów cechowała pełna akceptacja osób wspieranych, ich

niepełnosprawności, sumienność, cierpliwość czy odporność na stres i wypalenie zawodowe (Mirewska 2010). Zdarzają się sytuacje, że asystent osobisty staje się przyjacielem osoby z niepełnosprawnością i dzięki temu współpraca ta staje się bardziej owocna.

Każdy człowiek ma prawo do rozwoju, realizacji oraz zaspokajania potrzeb zgodnych z wartościami życiowymi oraz marzeniami. Do zadań asystenta należy wspieranie i motywowanie podopiecznych w dążeniu do spełniania marzeń. Powinni oni pozwolić na samodzielne decydowanie oraz szukanie rozwiązań problemów napotkanych w życiu. Podczas swojej pracy asystenci powinni skupiać się na nauce niezależności, jak i jej doskonaleniu, ponieważ jest ona niezbędna w codziennym funkcjonowaniu. Zdobyte tej umiejętności pozwoli w przyszłości odciążyć opiekunów, nawet w najprostszych czynnościach. Bycie samodzielnym podnosi samoocenę oraz pewność siebie. Świadomość umiejętności radzenia sobie z napotkanymi życiowymi problemami, wpływa także na łatwiejsze integrowanie się ze społeczeństwem m.in. poprzez udział w wydarzeniach społecznych i kulturalnych.

Idealne dopasowanie może spowodować, że usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością będą jedną z najbardziej efektywnych metod włączania społecznego i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, jak również metodą, która podniesie komfort życia rodzin sprawujących opiekę nad osobą z niepełnosprawnością (Janocha 2017).

Istotnym zagadnieniem wymagającym uwagi jest fakt, iż osoby posiadające orzeczenie o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, często wymagają wsparcia drugiej osoby w codziennym funkcjonowaniu. Najczęściej rolę tę przejmują najbliższy członek rodziny, co może prowadzić do powstawania i wzmacniania istniejących już barier społecznych. Ograniczony czas opiekuna sprawia, że jego aktywność zawodowa oraz czas wolny są uzależnione od wsparcia w instytucjach opiekuńczych, takich jak przedszkola, szkoły oraz placówki wsparcia dziennego. W konsekwencji możliwość podjęcia pełnoetatowej pracy jest ograniczona, a ewentualne aktywności zawodowe mają formę zatrudnienia dorywczego. Należy zaznaczyć, że aktywność na rynku pracy może pełnić funkcję wsparcia psychologicznego dla rodziców i opiekunów, pozwalając na chwilowe odseparowanie się od codziennych obowiązków, redukcję stresu, jak i uzyskanie większego dystansu wobec własnej sytuacji życiowej. Przeprowadzone badania wskazują, że w wielu przypadkach, zwłaszcza wśród matek, rezygnacja z aktywności zawodowej jest całkowita, co wynika z pełnego zaangażowania w opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością (Komorowska 2018).

Wymagania formalne dotyczące przyszłych asystentów

W tym miejscu należy zadać pytanie: kto może podejmować zatrudnienie jako asystent osoby z niepełnosprawnością? Wymogi formalne, w których wymagane jest od realizującego zadania asystencji, by posiadał:

- a) dokument, który potwierdza posiadanie kwalifikacji w następujących zawodach oraz specjalnościach: asystent osoby niepełnosprawnej, opiekun osoby starszej, opiekun medyczny, pedagog, psycholog, terapeuta zajęciowy, pielęgniarka, siostra PCK, fizjoterapeuta;
- b) co najmniej 6-miesięczne doświadczenie bezpośredniej pomocy osobom z niepełnosprawnościami, np. doświadczenie zawodowe zdobyte w ramach wolontariatu podczas udzielania wsparcia osobom z niepełnosprawnościami. Powinno być również udokumentowane poprzez oświadczenie w formie pisemnej przez organizację, która zlecała udzielanie bezpośredniej pomocy osobie z niepełnosprawnością (<https://samorząd.gov.pl/web/mopsz-gierz/program-asystent-osobisty-osoby-niepełnosprawnej--edycja-2025>, dostęp: 21.10.2024)

W kontekście powyższych założeń kluczowe znaczenie ma precyzyjne określenie kompetencji oraz kwalifikacji wymaganych do wykonywania profesji Asystenta Osobistego Osoby z Niepełnosprawnością. Jasna definicja kryteriów umożliwia zapewnienie najwyższego poziomu świadczonego wsparcia, obejmującego zarówno wiedzę teoretyczną, jak i umiejętności rozpoznawania oraz adekwatnego reagowania na potrzeby fizyczne i emocjonalne podopiecznych. Kompetencje te są niezbędne do efektywnego i profesjonalnego świadczenia usług, dostosowanych do indywidualnych możliwości osób z niepełnosprawnością oraz ich codziennych potrzeb.

Istotną rolę odgrywa proces podnoszenia kwalifikacji przez asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością. Może wpływać na wysokiej jakości wsparcie, które będzie dopasowane do potrzeb podopiecznych. Proces samodoskonalenia umożliwia również lepsze zrozumienie aspektów medycznych, psychologicznych oraz społecznych u podopiecznych. Przyczynia się to do skuteczniejszego wspierania samodzielności, wyższej jakości opieki nad osobami z niepełnosprawnościami i może wpływać na zwiększenie komfortu pracy wśród asystentów. Świat nieustannie ewoluuje, a wraz ze zmianami pojawia się nowa wiedza, która owocuje różnorodnymi kursami i programami szkoleniowymi. Pomagają one w dostarczaniu wiedzy oraz umożliwiają nowe spojrzenie na otaczającą rzeczywistość. Dzięki procesowi samodoskonalenia asystenci osób z niepełnosprawnością mogą skuteczniej realizować swoje zadania, co przekłada się na wyższą jakość świadczonego wsparcia. Innowacyjna wiedza może wpłynąć na podnoszenie standardów pracy oraz zwiększania efektywności podejmowanych działań.

Warto mieć na uwadze, że asystenci – choć początkowo są osobami obcymi – to dzięki swojemu zaangażowaniu i profesjonalizmowi, często stają się integralną częścią życia podopiecznych oraz ich bliskich. W wielu przypadkach pełnią nie tylko funkcję wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, lecz stanowią istotny element systemu rodzinnego, na którym mogą polegać zarówno osoby z niepełnosprawnością, jak i ich opiekunowie. W kontekście wykluczenia społecznego, które może dotknąć zarówno podopiecznych oraz ich rodziny, asystent nierzadko jest jedną z nielicznych osób, do których bliscy mogą zwrócić się po pomoc lub zostać wysłuchanymi. Dlatego niezwykle istotną kwestią jest odpowiednie przygotowanie przyszłych asystentów do pełnienia tej roli zarówno pod względem kompetencyjnym, jak i etycznym.

Niezwykle ważnym aspektem wymagającym zwrócenia uwagi jest profesjonalizacja zawodu asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Wymagania stawiane przed kandydatami zarówno dotyczące wykształcenia, jak i doświadczenia powodują, że omawiana profesja będzie postrzegana przez społeczeństwo jako fachowa, rzetelna i specjalistyczna. Może się to również przyczynić do poprawy warunków pracy, ponieważ większość osób wykonuje swoje obowiązki na podstawie umowy zlecenia. Taka forma umowy ma wpływ na mniejszą stabilność zatrudnienia, mniejszą atrakcyjność stanowiska oraz gorszymi warunkami pracy (<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-uslugi-asystenckie-uwagi-mrips>, dostęp: 2.11.2024).

Metodologia badań własnych

Jesienią 2024 roku na terenie miasta Częstochowa i okolicy zostały zastosowane metody badań jakościowych, z wykorzystaniem wywiadu jako narzędzia badawczego. Rozmowy przeprowadzono zarówno z rodzicami osób z niepełnosprawnością, jak i z samymi osobami niepełnosprawnymi, które korzystają ze wsparcia asystentów. Głównym celem rozmowy było poznanie opinii na temat roli asystentów, doświadczeń rodzin związanych z korzystaniem z pomocy, a także poznanie potrzeb respondentów związanych z obecnością pracowników w ich życiu.

Zastosowanie metody jakościowej wynikało z potrzeby zgłębienia i poznania indywidualnych doświadczeń beneficjentów projektu, co uniemożliwiłyby metody ilościowe. Przeprowadzenie swobodnych rozmów pomogło także w uzyskaniu szczegółowego obrazu uwzględniającego aspekty pracy asystenta oraz emocje związane ze wspólnym działaniem. Swobodna rozmowa pozwoliła na elastyczne i indywidualne dostosowanie jej przebiegu, dokładniejsze zgłębienie wybranych treści, co było kluczowe w przypadku tak ważnej, wrażliwej i osobistej tematyki.

Indywidualnie przeprowadzona rozmowa umożliwiła obserwacje emocji, mowy ciała, wpływając na lepsze zrozumienie i obserwacje odczuć rozmówcy. Bezpośredni kontakt istotnie przyczynił się do stworzenia przyjaznej i bezpiecznej atmosfery, która sprzyjała budowaniu zaufania i wpływała na szczerość wypowiedzi.

Przed rozpoczęciem badania wszyscy uczestnicy zostali poinformowani o jego celu oraz o zasadach poufności. Zgodnie z zasadami etyki dane respondentów zostały zmienione, co uniemożliwia ich identyfikację przez osoby trzecie. W początkowej fazie rozmowy zostały im przekazane informacje na temat sposobu przetwarzania ich wypowiedzi oraz o tym, że mogą zadawać pytania w dotyczące przebiegu rozmowy. Gotowe opisy rozmów zostały przekazane lub przeczytane respondentom w celu weryfikacji i akceptacji, co miało pomóc zweryfikować, czy treść wiernie odzwierciedla ich opinie, doświadczenia oraz przemyślenia. Metoda ta okazała się szczególnie trafna i rozsądna. W badaniu tematu o charakterze społecznym, gdzie istnieje potrzeba zrozumienia doświadczeń oraz perspektyw, jest ona ważniejsza niż uzyskanie statystycznych zależności.

Rozmówczynie zostały poinformowane o możliwości wycofania się zarówno przed odbytymi rozmowami, w czasie ich trwania oraz po zapoznaniu się z efektem końcowym. Znały termin wysłania tekstu do redakcji i wiedziały, że po wysłaniu go nie będzie możliwości zmiany oraz wycofania się. Wszystkie cztery respondenci odpowiedziały, że rozumieją i na żadnym etapie nie informowały o chęci rezygnacji.

Podczas rozmów istniały dwie kategorie pytań, pierwsze z nich były adresowane do osób z niepełnosprawnością, a drugie do ich opiekunów, do których najczęściej zaliczani są rodzice. W trakcie rozmów mogły one ulec lekkiej modyfikacji ze względu na zdobyte informacje oraz wcześniejsze udzielenie odpowiedzi. Pytania do grupy pierwszych osób brzmiały:

1. Jak wyglądało Pani/Pana życie przed rozpoczęciem współpracy z asystentem?
2. W jaki sposób asystent wspiera Panią/Pana w codziennym życiu, jakie zadania wykonywane przez asystenta uważa Pani/Pan za kluczowe?
3. Czy są sytuacje, w których czuje Pani/Pan, że wsparcie asystenta mogłoby być lepsze lub bardziej dostosowane do Pani/Pana potrzeb?
4. Jakie zmiany w życiu zostały zauważone przez Panią/Pana dzięki współpracy z asystentem?
5. Czy jest coś co Pani/Pana zdaniem należałoby zmienić w asystenturze?

Natomiast pytania do bliskich brzmiały:

1. Jakie były dla Pani/Pana najtrudniejsze chwile przed pojawieniem się asystenta? Jak długo współpracujecie razem? Jest to pierwsza osoba na tym stanowisku czy przed nią były inne?

2. Czy widzi Pani/Pan zmianę w zachowaniu osoby z niepełnosprawnością dzięki wsparciu asystenta?
3. Jak obecność asystenta wpływa na relacje wewnątrz rodziny?
4. Czy uważa Pani/Pan, że dostęp do asystenta pozwolił osobie z niepełnosprawnością na większą niezależność?
5. Jakie cechy lub umiejętności asystenta są według Pani/Pana najważniejsze w jego pracy? Co można by ulepszyć w zakresie wsparcia oferowanego przez asystentów osób z niepełnosprawnością?

Wypowiedzi respondentów¹

Magda

Pierwsza osoba, której rozmowa będzie opisana, to biologiczna matka dziewczyny w spektrum autyzmu. Ma 45 lat, a jej 20-letnia córka jest jedynym biologicznym dzieckiem. Mieszkają w Częstochowie w domu wielopokoleniowym wraz z drugim mężem oraz rodzicami. Zaczynamy od chwili rozmowy, zapoznania się oraz poznania jej historii. Córka od 4 klasy szkoły podstawowej ze względu na inne choroby korzystała z nauczania domowego, które było najlepszym rozwiązaniem w tamtym okresie. Niestety zaowocowało to fobią społeczną, niechęcią do wychodzenia z domu oraz przebywania w miejscach z innymi osobami.

Na zadane pytanie, co było najtrudniejsze przed pojawianiem się asystenta, odpowiedziała: „brak wsparcia, zrozumienia oraz osoby, która mnie empatycznie wysłucha bez krytyki”. W dalszej części wypowiedzi rozmówczyni wspomniała, że teraz samodzielnie robi zakupy lub wychodzi gdzieś z mężem, bez martwienia się o córkę. Jak wspomina, po 18 latach jest to coś niesamowitego, w końcu może napić się kawy w kawiarni, zjeść z mężem kolację w restauracji, jak również wyjechać na kilka godzin. Zdaniem pani Magdy człowiek, który spędził życie (z dzieckiem) razem z nim w domu, cieszy się z każdej możliwości samotnego wyjścia, nawet tego do lekarza. Wiosną byli z mężem na weselu u rodziny, zostali do późnych godzin nocnych, nie musieli wracać po obiedzie, co było niesamowite.

Od czasu współpracy z asystentką zachowanie beneficjentki uległo znacznej zmianie, wyraża się pełnymi zdaniem, opowiada o emocjach, uczuciach, komunikuje się „jak zdrowa osoba”. Wcześniej mówiła kilkoma wyrazami, nie budowała rozbudowanych zdań, nie opowiadała, w chwili obecnej komunikuje się i popada w złość, gdy ludzie nie chcą jej słuchać, jakby nadrabiała wcześniejsze lata milczenia. Wspomniano, że asystent kładzie duży nacisk na samodzielność. Mat-

¹ Imiona osób (pań) zostały zmienione.

ka nie uważa, że zawsze jest to dobre, ale dzięki jej pracy córka umie samodzielnie się ubrać, przy pomocy drugiej osoby przygotować prosty posiłek i samodzielnie go zjeść. Aktualnie uczą się korzystać z aplikacji do zamawiania jedzenia, beneficjentka wie, że musi szukać takiej, gdzie płaci się gotówką, ponieważ nie ma konta bankowego oraz karty płatniczej. Przełamuje też strach, podczas badania wzroku okulistka najpierw pokazywała badania na asystentce, dzięki czemu córka pani Magdy chętnie poddawała się nim. Kluczową rolę odgrywa zaufanie, młoda dziewczyna wie, że asystentka nie kłamie.

Atmosfera w domu uległa poprawie, Pani Magda i jej mąż mogą sami wyjść z domu, odpocząć od codziennych problemów, co ma ogromne znaczenie dla ich relacji. Dodatkowo asystentka przeprowadza Trening Umiejętności Społecznych, tłumaczy jak zachowywać się adekwatnie do sytuacji, uczy, że po złym zachowaniu należy użyć słowa przepraszam. „Nie oszukujmy się, nie ma magicznej tabletki, która pomoże”, podsumowuje rozmówczyni i dodaje, że spektrum autyzmu jest nieuleczalne, można poprawić jakość życia zarówno osoby nim dotkniętej, ale nigdy nie zostanie wyleczone.

Zdaniem rozmówczyni praca asystenta ma sens, widzi to po zmianie, która zachodzi w córce, cieszy się z jej rosnącej samodzielności. Chciałaby by jej dziecko nauczyło się znaczenia pieniędzy i miało świadomość ich wartości, że 50 zł to nie tylko niebieski papiererek, a 100 zł zielony. Liczę też, że jej córka stanie się na tyle samodzielna, by zostać sama w domu na kilka godzin.

Pani Magdzie w największym stopniu zależy na cechach charakteru i empatii. Współpracowali z kilkoma asystentkami, nie każda nawiązała pozytywne relacje z jej córką. Aktualna asystentka zaczynała pracę będąc jeszcze na studiach, nie miała znacznego doświadczenia w pracy z osobami w spektrum autyzmu, dzięki czemu była otwarta na sugestie i uwagi. Ważne jest, by taka osoba słuchała rodzica: „w końcu my najlepiej znamy nasze dzieci”, podsumowuje. Ulepszeniem jakie można by było wprowadzić, to zdaniem pani Magdy na pewno gwarancja ciągłości programu, co roku pojawia się obawa czy będzie on kontynuowany i jaka liczba godzin zostanie przyznana. Asystentami są ludzie, a wiadomo, każdy ma inny charakter i ważne jest dopasowanie, żeby obie strony do siebie pasowały i się dogadywały.

W tym przypadku można zauważyć, że pani Magdalena jest zadowolona z pracy asystentki. Opowiadając o podejściu do córki i efektach jakie udało się wypracować, dało usłyszeć się usatysfakcjonowanie i radość. Widać, że z asystentką łączy ich coś więcej niż tylko relacja zawodowa. Ton głosu był pozbawiony złości, niezadowolenia czy frustracji. Rozmowa trwała najdłużej ze wszystkich, ponieważ pani Magdalena opowiadała sporo, dzieliła się historią jaką przeszła, informacjami, w rozbudowany sposób odpowiadała na pytania.

Podsumowując, pani Magda ceni w asystencji osobistej wpływ na rozwój córki, poprawę kompetencji społecznych oraz wzrost samodzielności. Docenia fakt, że obecność asystentki przyczynia się do zmniejszenia jej wykluczenia z życia społecznego i możliwość powrotu do niego. Po 20 latach życia w domu i ciągłej opieki nad córką może bez większych obaw wyjść sama z domu, spotkać się z koleżankami, jak i wyjść jedynie z mężem.

Maria

Jest 75-letnią kobietą, chorowała kilka razy (wznowa) na nowotwór, na co dzień porusza się na wózku inwalidzkim ze względu na niedowłady i słoniowatość kończyn dolnych. Mieszka w domu własnościowym, które nie jest dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Można zaobserwować w nim wąskie futryny, przez co nie może korzystać z łazienki, toalety oraz jednego z pokoi. Dodatkowo przy wejściu do mieszkania znajduje się wysoki próg, a budynek nie posiada windy. Podczas rozmowy była wesołą, pełną życia kobietą, z niesamowitym optymizmem.

Z usług asystentury korzysta od kilku lat, dzięki czemu nie jest tak bardzo uzależniona od osób trzecich. Na jej życie, podobnie jak na wielu innych, znacząco wpłynęła pandemia COVID-19 oraz wprowadzenie zakazu przemieszczania się. Jak wspomina, w tamtej chwili była samodzielną, nie miała większych problemów z poruszaniem. Niestety, spędzanie długiego czasu w domu spowodowało, że pojawiły się problemy z przemieszczaniem, co zmusiło rozmówczynię do korzystania z wózka inwalidzkiego. W tej sytuacji pomoc asystentki opiera się przede wszystkim na pomocy w czynnościach dnia codziennego, przyniesienie zakupów, wizyta w aptece, załatwienie spraw poza miejscem zamieszkania czy najprostsze, wspólne spędzenie czasu. Dzieci nie mieszkają w pobliżu; jedno mieszka za granicą, a drugie ok. 70 km od jej domu, co znacznie utrudnia kontakt oraz możliwość wsparcia. Dzięki asystentowi nie musi prosić o pomoc sąsiadów, dalszej rodziny, znajomych czy płacić opiekunkom osób starszych.

Jak wspomina, asystentka jest jej nogami, wykonuje zadania, których sama zrobić nie może. Nie jest uzależniona od rodziny, nie musi prosić by ktoś jechał na drugi koniec miasta złożyć wniosek do MOPS o dofinansowanie do środków higienicznych, jak również szukać pomocy w zakupie tych środków, bo pojedzie asystentka. Podobnie wygląda sytuacja z wizytami w przychodni czy u lekarza; dziewczyna, która jej pomaga, jest upoważniona i reprezentuje ją w tych miejscach. W czasie wizyt dzwoni z gabinetu do niej, dzięki czemu pani Maria może rozmawiać z lekarzami. Czuje, że nie jest ciężarem dla bliskich, dalej korzysta z ich pomocy, ale znacznie mniej niż wcześniej.

Zdaniem pani Marii raczej wszystko jest w porządku, jedyny fakt, który zmieniłaby, to chciałaby asystentkę z wykształceniem pielęgniarstwowym, mógłby wtedy wykonywać zastrzyki, podpinać kroplówki czy pomagać przy opatrywaniu ran. W ostateczności mogłaby być to również osoba z wykształceniem z zakresu fizjoterapii. Narzekać nie może, bo zawsze może liczyć na asystentkę, która pomoże w każdej sytuacji. Nie choruje, przychodzi w ustalonych terminach. Zdaniem rozmówczynie można by było zmienić na osobę mieszkającą, bo asystentka mieszka około 10 km od niej, i jak sama mówi: „czasami nie mam serca dzwonić po nią w środku nocy by mi pomogła”.

W tym przypadku można zauważyć, że dopasowanie się charakterem to nie wszystko, istotną rolę odgrywa konkretne wykształcenie, którego obecna asystentka nie posiada, ponieważ jest pedagogiem. Możliwe że założenia projektu nie zostały dokładnie przedstawione, co wpłynęło na oczekiwania. Pani Maria jest zadowolona ze współpracy, ale po rozmowie można było wywnioskować, że oczekiwała czegoś innego, liczyła na asystenta z wykształceniem z dziedziny medycznej, a nie społecznej. To ukazuje jak ważne jest szczegółowe przedstawienie zasad programu, jak i poinformowanie przyszłych odbiorców, z jakim wykształceniem asystenta mogą się spotkać oraz jakie zadania będzie mógł wykonywać.

Katarzyna

Jest matką 16-letniej dziewczyny ze spektrum autyzmu oraz niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Mieszkają w pobliżu Częstochowy, codziennie dojeżdżają do Zespołu Szkół Zawodowych Specjalnych, ponieważ w miejscu zamieszkania nie mają możliwości kontynuowania nauki. Mieszkają same, biologiczny ojciec ma ograniczone prawa rodzicielskie, płaci alimenty, spotyka się z córką kilka razy w roku.

Pani Katarzyna powiedziała, że nie widzi różnicy w życiu podczas współpracy z asystentem osobistym. Korzysta z takiej pomocy po raz pierwszy, czekała na nią długo, ponieważ jest wielu chętnych, a miejsc w projekcie niewiele; w tym momencie ta współpraca trwa 4 miesiące. Nie widzi zmian w zachowaniu córki, a dodatkowo podejrzewa, że asystentka boi się dziewczyny. Powodem tego może być brak doświadczenia w pracy z osobami w spektrum autyzmu oraz niepełnosprawnością intelektualną, a to jej się nie podoba. Uważa, że osoba pracująca na danym stanowisku, powinna mieć jakąkolwiek wiedzę z tego zakresu, by móc w prawidłowy oraz profesjonalny sposób wykonywać swoją pracę. Podczas pierwszych spotkań asystentka powiedziała, że specjalizuje się w pracy z osobami starszymi, do takiej pracy się szkoliła i nie podejrzewała, że będzie pracować z osobą z niepełnosprawnością intelektualną.

Nie jest zadowolona, że asystentka nie potrafi wymyślić zajęcia dla córki, przejąc inicjatywy, przez co dziewczynka sama zaczyna się nudzić i pojawiają się u niej zachowania wskazujące na zdenerwowanie. Niestety, instytucja zapewniająca asystentów nie posiada osoby, która ma wykształcenie lub doświadczenie z pracy z osobami w spektrum autyzmu czy też niepełnosprawnością intelektualną, ponieważ beneficjentami są przede wszystkim osoby starsze.

Pani Katarzyna mówi, że plusem jest obecność asystentki w sobotę. W tygodniu po powrocie ze szkoły mają rytuały, często lekarzy oraz odwiedzają inne placówki. W weekend może wyjść z domu, zrobić zakupy i nie musi martwić się o córkę, gdyż ma ona zapewnioną opiekę przez 4 godziny. Tutaj praca asystentki polega głównie na przypilnowaniu córki, podaniu posiłku oraz uwagi w czasie jedzenia.

Na pytanie, co można by było ulepszyć w zakresie oferowanego wsparcia, padła odpowiedź, że przede wszystkim dobór asystentów, którzy mają wiedzę na temat choroby lub zaburzenia osoby, z którą pracują lub chęć poszerzenia tej wiedzy. Zdaniem pani Katarzyny w dzisiejszych czasach problemem nie jest dostęp do wiedzy, bo każdy ma Internet i przeglądarkę w telefonie, wystarczy odrobina chęci. Dzięki temu uniknie się wielu rozczarowań i niepotrzebnych nerwów. Ważne jest by asystent chciał samodzielnie zdobyć wiedzę, której nie ma i dopytywał jak czegoś nie wie.

Podczas rozmowy widać było, że nie jest zadowolona z opieki asystentki, że oczekiwała czegoś innego. Przede wszystkim oczekiwała osoby, która ma wiedzę lub doświadczenie w pracy z niepełnosprawnością intelektualną. Na zakończenie rozmowy stwierdziła, że nie będzie rezygnować ze współpracy, ponieważ liczy, że w przyszłości pojawi się asystent z wiedzą lub doświadczeniem w pracy z osobami ze spektrum autyzmu.

W tym przypadku zauważyć można jak ważna jest wiedza i chęć poszerzania kwalifikacji. Wsparcie rodzin osób z niepełnosprawnością intelektualną powinno być realizowane przez osoby z wykształceniem w tym zakresie. Niestety mała stabilność zatrudnienia może wpływać na liczbę osób chętnych do pracy ze specjalistycznym wykształceniem oraz doświadczeniem. Może zdarzać się, jak w powyższym przypadku, że kwalifikacja asystenta nie będzie odpowiadała potrzebom osób z niepełnosprawnością. Wnioskiem, jaki można wyciągnąć, jest fakt, że niezwykle istotne są zarówno cechy charakteru, jak i posiadana wiedza.

Dorota

Jest mamą dwójki dzieci oraz żoną. Jej młodszy syn mający 15 lat posiada diagnozę niepełnosprawności intelektualnej oraz uczęszcza do Zespołu Szkół Specjalnych. Nie komunikuje się przy użyciu mowy, posiada tablet z programem

MÓWik. Z pomocy asystenta korzystają od 3 lat, w tym momencie mają kolejną osobę, ponieważ pierwsza po skończeniu studiów, poszła do pełnoetatowej pracy i nie mogła dalej kontynuować pracy asystenta.

Przed pojawieniem się asystenta bywało ciężko, ponieważ mało kto chciał im pomóc, nawet bliscy się odsunęli. Rozmawiamy przez komunikatory, widujemy się kilka razy w roku, ale wyczuć można ich skrępowanie w towarzystwie syna. Nigdy tego nie powiedzieli wprost. Aktualnie mogą wyjść z mężem bez obaw czy oceniającego lub współczującego wzroku ludzi wokół. Ich syn czeka zaopiekowany w domu, nie pokazuje chęci wyjścia z nami, woli spędzać czas ze swoją asystentką, a oni się z tego cieszą.

Większych zmian nie zauważają, syn z natury jest spokojnym dzieckiem. Ważne jest dla nich, że pani asystent, która przychodzi, została przez niego zaakceptowana. Lubi gdy czyta mu bajki, gdy rysują razem, układają też puzzle czy grają w gry. Zawsze mają jakieś zajęcie, a Pani Dorota daje mu trochę prywatności i możliwość odpoczynku od rodziców, by nie spędzał całej doby z nimi.

Wspomina, że wspaniałe jest to, że jako rodzina odżyli, nawet zwykłe wyjście na zakupy, możliwość wyjścia do kina czy na kolację jest czymś niezwykłym. Mogą poczuć się chociaż trochę jak rodzice nastolatków, którzy stali się bardziej samodzielni i zostają w domu na kilka godzin sami, gdy ich opiekunowie wychodzą. Ich syn ma namiastkę życia bez rodzica, chociaż tyle mogą mu zaoferować, ponieważ nie zostawia go na dłużej niż 5 godzin. Nie wiedzą czy mogą mówić o większej niezależności, ale na pewno o jej namiastce. W końcu rodziców, do których jest przyzwyczajony, nie ma i w jakiś sposób musi sobie z tym poradzić.

Najważniejszy jest człowiek, jego podejście i zaangażowanie. Zdaniem Pani Doroty to kluczowe kwestie, gdy asystent posiada te cechy, to raczej jest na wygranej pozycji. Jej zdaniem trafili w obu przypadkach wspaniale, poprzednio była to młoda dziewczyna, teraz praktycznie jej rówieśniczka, nie może narzekać na żadną z nich. Dodatkowym plusem jest, że zawsze może na nią liczyć. Aktualna asystentka przychodzi do nich dodatkowo prywatnie i płacą jej sami. Oferowana liczba godzin nie zawsze jest wystarczająca, np. w wakacje gdy nie ma szkoły, dlatego wtedy dodatkowo ją zatrudniają.

Pani Dorota podczas rozmów wydawała się niezwykle pogodną oraz optymistyczną osobą o ciepłym usposobieniu. Wypowiadała się niezwykle dobrze o osobach, które pełniły funkcję asystenta u jej syna. Docenia niezwykle tę formę pomocy i jest z niej niezwykle zadowolona.

Podsumowanie wypowiedzi respondentów

Pierwszą refleksją, która przychodzi po zapoznaniu się z wypowiedziami, jest niezwykle ważny charakter asystenta i jego podejście do pracy. Jedna z rozmówczyń wspomniała, że asystent to też człowiek i wiele zależy od jego charakteru, co zgadza się z wyżej wspomnianym opisem.

Ważne jest rozeznanie w potrzebach osób zgłaszających się o pomoc i odpowiednio dopasowanie asystenta. Widać to na przykładzie Pani Katarzyny, u której dopasowanie nie jest trafione. Asystentka sama powiedziała, że nie ma wiedzy i wykształcenia w danej dziedzinie, przez co dochodzi do nieporozumień. Może to również wpłynąć na brak zaufania beneficjentów programu do osób pracujących na omawianym stanowisku oraz negatywne odczucia co do profesji. Należy przedstawić założenia programu i zakres działań, by uniknąć rozczarowania jak w przypadku pani Marii.

Asystenci, szczególnie ci pracujący z młodymi osobami, pomagają ich rodzicom w powrocie do życia społecznego. Dzięki temu, że ich dzieci są pod profesjonalną opieką, mogą bez większych obaw wyjść z domu i móc chociaż na chwilę zapomnieć o trudach dnia codziennego. Natomiast ci, którzy pracują z osobami starszymi oraz niewychodzącymi, pomagają przede wszystkim w zadaniach poza miejscem zamieszkania, odciążając najbliższych lub ich zastępując.

Obecność asystenta wpływa na funkcjonowanie psychiczne osoby z niepełnosprawnością oraz jej bliskich. Wsparcie, które jest świadczone przez profesjonalistów, może przyczynić się do redukcji stresu, zmniejszenia uczucia osamotnienia oraz zwiększenia komfortu psychicznego. Ich praca pomaga w rozwoju samodzielności i większej niezależności, co przekłada się na większe poczucie kontroli nad własnym życiem. Relacja z asystentem powinna opierać się na zaufaniu, stabilności i empatii, które są kluczowe w relacji pomocowej oraz terapeutycznej. Pomagają one w łatwiejszym nawiązywaniu kontaktów, otwartym wyrażaniu obaw, opinii oraz wzroście otwartości między ludźmi. Asystenci są często osobami, które utrzymują regularny kontakt z rodzinami i niwelują skutki wykluczenia społecznego, którego przyczyną często bywa niepełnosprawność. Zaufanie, którym są obdarzeni, wpływa na wzrost towarzyskości, szczerości oraz pomaga w dzieleniu się obawami, jak również przemyśleniami.

Fundacje, stowarzyszenia oraz pozostałe placówki, które oferują wsparcie asystenta osobistego, powinny zdawać sobie sprawę jak ważne jest dokładne poinformowanie przyszłych odbiorców o założeniach programu, obowiązkach asystentów, ich wykształceniu i uprawnieniach. Powinny zwrócić uwagę na dopasowanie asystenta i odbiorcy projektu, by uniknąć nieporozumień oraz spełnić oczekiwania obu stron.

Powyższe rozmowy pomogły uwypuklić znaczenie zarówno cech charakterologicznych, jak i poziomu wykształcenia oraz posiadanej wiedzy w kontekście pracy asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Niewłaściwe dopasowanie asystenta do potrzeb beneficjenta, spowodowane m.in. ograniczoną liczbą dostępnych specjalistów, może prowadzić do niezadowolenia z jakości świadczonych usług, a także negatywnie wpłynąć na postrzeganie efektywności programu asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością.

Z perspektywy naukowej powyższa analiza stanowi istotny wkład w poszerzenie wiedzy nad efektywnością programów wsparcia, a także może stanowić podstawę do formułowania rekomendacji dotyczących optymalizacji procesów rekrutacyjnych. Ma to kluczowe znaczenie zarówno dla teorii, jak i praktyki w obszarze wsparcia. Wymaga to również dokładniejszego zbadania i zgłębienia pod względem naukowym by zweryfikować, na jakim poziomie występuje odpowiednie dopasowanie asystentów osobistych i beneficjentów. Przyczynić się to może do profesjonalizacji zawodu oraz wzrostu znaczenia profesji

Podsumowanie

Profesja jaką jest Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością to dalej mało znany zawód, który wymaga specjalistycznej wiedzy, doświadczenia oraz umiejętności. W zależności od potrzeb zarówno beneficjentów, jak i ich rodzin wymaga zaangażowania, pasji oraz empatii. Asystenci poza wiedzą teoretyczną i doświadczeniem powinni również posiadać umiejętności interpersonalne oraz umiejętności miękkie, ponieważ pracując z ludźmi ważna jest łatwość w nawiązywaniu kontaktów z drugą osobą i umiejętność dopasowania się do rodziny.

Wielokrotnie są to specjaliści, których zaangażowanie w wykonywane działania, a niejednokrotnie sama obecność, działa uzdrawiająco na system rodziny, odciążając jej członków i dając czas oraz przestrzeń na innego typu działania i aktywności. Pomagają w czynnościach dnia codziennego oraz gwarantują profesjonalną, wyspecjalizowaną opiekę nad podopiecznymi.

Istotne jest dopasowanie zarówno pod względem charakteru, wspólnych cech, zainteresowań, jak i wykształcenia, posiadanej wiedzy oraz doświadczenia zawodowego. Dzięki temu zminimalizuje to możliwość nieporozumień i pozytywnie wpłynie na współpracę. Po stronie stowarzyszenia lub fundacji leży obowiązek zapoznania beneficjentów z zadaniami asystentów oraz co jest w zakresie ich obowiązków. Nie jest to zadanie proste, dlatego spora odpowiedzialność spoczywa na placówkach, które realizują program asystentury, jak również dobierają pracowników do rodzin. Wpłynie to pozytywnie na odbiór zawodu i spowoduje,

że asystencja osobista będzie postrzegana jako specjalistyczna forma wsparcia i pomocy.

Należy mieć na uwadze, że osoby z niepełnosprawnością, jak i ich najbliżsi często muszą mierzyć się z wykluczeniem i stygmatyzacją społeczną, które negatywnie wpływają na całe ich życie. Asystenci mogą być jednymi z niewielu osób w otoczeniu, które nie podchodzą oceniająco do rodzin i traktują ich jak zdrową osobę, nie patrząc przez pryzmat niepełnosprawności. Mogą wspierać cały system rodzinny, a w wybranych sytuacjach stać się jedną z niewielu osób w otoczeniu, na którą mogą liczyć.

Bibliografia

- Barnes C., Mercer G. (2008), *Niepełnosprawność*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Błaszczak-Banasiak A., Kubicki P., Bielińska M., Bieliński J., Salkowska M. (2017), *Asystent osoby fizycznej bez kwalifikacji – wymagania na poziomie przepisów o prawach osób z niepełnosprawnościami. Analiza i osadzanie*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, 5, Warszawa.
- Cytowska B. (2003), *Sytuacja rodziców dzieci i młodzieży z głęboką niepełnosprawnością intelektualną* [w:] Z. Janiszewska-Niecioruk (red.), *Człowiek z niepełnosprawnością intelektualną*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Dudzińska A. (2022), *Niepełnosprawność jako obszar interwencji publicznej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Janocha J. (2017), *Kwalifikacje, umiejętności i wiedza asystenta osoby z niepełnosprawnością intelektualną* [w:] M. Zima-Parjaszewska, B.E. Abramowska (red.), *Asystent osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Poradnik metodyczny dla profesjonalistów*, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, Warszawa.
- Komorowska O. (2018), *Aktywność życiowa rodziców wychowujących dziecko z niepełnosprawnością jako istotny element ochrony ich zdrowia*, *Ekonomia – Wrocław Economic Review*, 2(24).
- Konarska J. (2015), *Bariery aktywności psychospołecznej osób z niepełnosprawnością – mity i rzeczywistość*, *Przegląd Badań Edukacyjnych. Educational Studies Review*, 21(2).
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej in. bł. o. Rafała Chylińskiego w Zgierzu (21.10.2024), Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2025.
- Mirewska E. (2010), *Miejsce asystenta osoby niepełnosprawnej w systemie pomocy społecznej* [w:] A. Żakiewicz (red.), *Asystent osoby niepełnosprawnej. Nowy zawód i nowa usługa systemu pomocy społecznej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków
- Wiliński M. (2010), *Modele niepełnosprawności: indywidualny – funkcjonalny – społeczny* [w:] A.I. Brzezińska, R. Kaczan, K. Smoczyńska (red.), *Diagnoza potrzeb i modele pomocy dla osób z ograniczeniami sprawności*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 15–59.
- Woźniak Z. (2008), *Niepełnosprawność i niepełnosprawni w polityce społecznej. Społeczny kontekst medycznego problemu*, Wydawnictwo SWPS Academica, Warszawa.
- Zakrzewska-Manterys E. (2003), *Dziecko upośledzone – nieuchronność stereotypu* [w:] A. Gustavsson, J. Tøssebro, E. Zakrzewska-Manterys (red.), *Niepełnosprawność intelektualna a style życia*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa

Akty prawne

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z dnia 13.12.2006 r. wprowadzona w Polsce, zgodnie z Dz. U. z dnia 25 października 2012 r., poz. 1169.

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z 13.08.1997 r. Nr 50, poz. 475).

Źródła Internetowe

<https://www.fundacjaavalon.pl/abc/asystent-osoby-z-niepelnosprawnoscia-wszystko-co-musisz-wiedziec/>.

<https://samorzad.gov.pl/web/mops-zgierz/program-asystent-osobisty-osoby-niepelnosprawnej-edycja-2025>.

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-uslugi-asystenckie-uwagi-mrips>.